

СПАлар Союзунун
бюллетени

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН СУУ ПАЙДАЛАНУУЧУЛАР АССОЦИАЦИЯЛАРЫНЫН СОЮЗУ

Апрель, 2017-ж., №20 чыгарылыш

СПА кабарманы -Вестник АВП

Алдыңкы тажрыйбалар

Суу чарбасындағы реформалар аракетте

Суу чарба долбоорлору аракетте

Табииттада баары кооз, суу табииттада эң кооз

Жер-жерлерде суу пайдалануучулардын саны 486га жетип, 753 миң гектар сугат жерлерине суу берүү жана ички чарбалык сугат тармагын тейлөөнү жүргүзүп, дыйкандарды суу менен камсыз кылуу колго алынды.

Бирок, азыркы кезге чейин элдин калың катмарларында суу чарба мекемелери турса, андан тышкы дагы бир суу пайдалануучулар ассоциациялари (СПА) деген уюм түзүүнүн кереги барбы деген түшүнбөстүктөр орун алып келе жатат.

Биринчиден, суу чарба мекемелери бул мамлекеттик сугат тармагын тейлөө, ез убагында ондоо жана сууну суу булактарынан алуу менен, суу пайдалануучулардын аймагына чейин жеткирип жана бөлүп берүү жумуштары менен алкеттөнген уюм. Алар мурдагы колхоз-совхоздордун чегине чейин гана сугат суусун жеткирип, бөлүп берүүнү камсыз

кылат жана ошого гана мамлекет тарафынан ирригациялык кызмет акысы учун каражат эсебинен мамлекеттик сугат тармагы тейленет. Ал эми ички чарбалык сугат тармагын кармоого жана тейлөөгө акча каражаты каралбаган.

Экинчиден, жер реформасынын жүрүшү менен ички чарбалык сугат тармагы (мурдагы колхоз-совхоздордун каналдары) ээсиз жана каросуз калып, аны кармоо, тейлөө учун жаңы бир уюм түзүү зарылчылыгы келип чыккан. Мындай уюм болуп суу пайдалануучулар ассоциациялары эсептелет.

Суу пайдалануучулар ассоциациясы белгилүү айрым сугат тармагын пайдалануу жана күтүү максатында, айыл чарба багытында жерлерди сугат суу менен камсыз кылууда коомдун кызыкчылыгы учун аракеттөнген коммерциялык эмес уюм болуп эсептелет.

Үчүнчүдөн, СПАлар дүйнөлүк тажрыйбага таянып түзүлүп жатат. СПАны анын тейлөө алкагында жашаган жана айыл чарба жери бар дыйкандар биргелешип түзүшүп, ез алдынча коллективдүү чечим менен башкарышат. Бирок, бүгүнкү күндө СПАны дыйкандар ездөрү түзүп, башкарууну колго алып, ездөрү учун кызмат кылышы керек экендигин толук түшүнүшө беришпейт.

Ошондуктан, ички чарбалык сугат тармактарын сактап жана мындан ары жакшыртуу менен пайдаланууну колго алуу максатында жер-жерлерде СПАларды түзүү жана бекемдөөнү колго алуу - жалпыбыздын милдетибиз.

СУУ ЧАРБА ТАРМАГЫНДАГЫ АЛГЫЛЫКТУУ ИШТЕР

Баарыбызга белгилүү болгондой, суу жана жер ресурстарын сарамжалдуу жана натыйжалуу пайдалануу, калкты азык-түлүк продуктулары менен толук кандуу камсыз кылуу жана башка ушул багыттагы маселелерди чечүү боюнча ар тарааптуу иштерди алып баруу - мезгил талабы.

Эгерде биз тарых барактарына кайрылсақ, Кыргызстандын көпчүлүк суу чарба инфраструктуралык объектилери өткөн кылымдын 50 – 80-жылдарында пайдаланууга берилген болсо, Советтер Союзунун курамындагы республикалар өз алдынча көз карандысыз мамлекеттикке ээ болгондон кийин, республикабыздын аймагындагы суу чарба тармагын реалдуу каржылоо көлөмү 4 – 5 эсеге азайып, натыйжада көпчүлүк ирригациялык жана дренаждык системалар, насосстук станциялар бүгүнкү күндө өз ресурстук иштөө мөөнөтүн өтөп, толук реконструкциялоо, калыбына келтируүү иштерине муктаж, өзгөчө ички чарбалык маанидеги ирригациялык курулмалар көп көлөмдөгү реконструкциялык иштерди талап кылат. Эгерде биз эл аралык экспертердин аныктоолоруна таянсак бул калыбына келтируүү иштерине 8,5 млрд сом өлчөмүндөгү каражат талап кылышаары анык билинди.

Учурдун талабына ылайык, Суу чарба жана мелиорация департаменти өзүнө тийиштүү инфраструктуралык объектилердин техникалык абалын жакшыртуу максатында алгылыктуу иштерди жүргүзүүдө.

Атап айтсак, айыл жеринде суу чарба тармагында алектенген ўюмдарынын (суу пайдалануу-

Таштаналиев Көкүмбек Жумагулович

Суу чарба жана мелиорация департаментинин башкы директору

чулар ассоциацияларынын жана анын федерациялык бирикмелеринин) иш-аракеттерин колдоого алуу максатында Дүйнөлүк Банк, Азия Өнүктүрүү Банкы жана башка эл аралык доңордук уюмдар тарабынан өлкөнүн ирригациялык секторуна гранттык жана женилдетилген кредит түрүндөгү финанссылык колдоолор аркылуу бир топ ирригациялык курулмаларды реконструкциялоо багытында олуттуу иш-аракеттерди ишке ашыруудабыз жана аталган иш-аракеттерибизди мындан ары да талапка ылайык улантууга күч жумшообуз зарыл.

Мына ушул суу чарба тармагында жогоруда белгиленген көптөгөн кейгөйлүү маселелерди чечүү максатында Кыргыз Республикасынын Президенти Алмазбек Шаршенович Атамбаев жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан чоң көнүл бөлүнүп, тиешелүү деңгээлде колдоого алынып, иш-аракеттер улантылууда.

Айта кетсек акыркы 2 – 3 жыл ичинде суу чарба тармагынын эксплуатациялык иштерине бюджеттик каржылоо бир жарым эсеге көбөйтүлдү жана бул мамлекеттик маанидеги суу чарба объектилеринин эксплуатациялык абалын жана анын суу ресурстарын башкаруу багытындағы иштердин жакшырышына шарт түзүлдү.

Тагыраак айтсак, Кыргыз Республикасынын 2013 – 2017-жылдар аралыгында аткарылуучу иш-чаралардын Улуттук туруктуу өнүгүү стратегиясынын инвестициялык долбоорунун алкагында суу чарба тармагы боюнча жалпы суммасы 81 млн АКШ долларын түзгөн 16 ирригациялык долбоор кирип, 11 306 гектар жаңы сугат жерлерин өздөштүрүү, 15699 гектар сугат жерлердин сууга болгон муктаждыктарын жакшыртуу иштери камтылып, учурда иш жүзүндө төмөнкү иштер аткарылууда.

- 2013-жылы Суу чарба жана мелиорация департаменти тара-

бынан 244 даана атайын курулуш иштерине керектүү болгон техникалар сатылып алышып, бардык областык жана райондук суу чарба тармактарына бөлүштүрүлүп берилген.

Бул суу чарба тармагында техникалар менен жумуштарды аткарууда подряттык ыкма менен аткарылган жумушка салыштырганда 40 пайызга арзан аткарылып, түзүлгөн экономиянын эсебинен кошумча жумуштарды аткарууга шарт түзүлдү.

- 2014-жылы Аксы районундагы Беш-Батман каналын реконструкциялоо жумуштары аткарылып, 1074 га сугат жеринин сугат сууга болгон муктаждыгы жогорулатылды .

- Устүбүздөгү жылы Нарын облусундагы Ак-Талаа районунун Ак-Сай дарыясында башкы суу алуучу курулманы реабилитациялоо боюнча курулуш иштери бүткөрүлүп, 600 гектар жаңы сугат жер өздөштүрүлүп, 200 гектар жердин сугат сууга болгон муктаждыгы жогорулатылды.

- Ошондой эле Баткен обласынdagы Кадамжай районунун Бүргөндү массивинин жерлерин өздөштүрүү боюнча курулуш иштери быйыл бүткөрүлүп, 3850 га жаңы сугат жерлери өздөштүрүлдү.

Мына ушул жогорудагы айтылган ирригациялык курулмалардын эксплуатацияга берилиши менен 20,0 минден ашык жаңы жумушчу орунду дайкандарыбызга камсыз кылганга шарт түзүлдү.

Ошондой эле, Кыргыз Республикасынын Президенти А.Ш.Атамбаевдин түздөн-түз колдоосунда Кытай Эл Республикасынын Өкмөтү менен ирригациялык курулуш долбоорлору боюнча сүйлөшүүлөр жүргүзүлүп, 32 млн АКШ доллар өлчөмүндөгү грант түрүндөгү каражат республикабыздагы ётө маанилүү жана зарыл болгон алты долбоорлонгон ирригациялык курулуш иштери 2017-жылдын май-июнь айларында башталуу алдында турат.

Мындан тышкary, Араб Координациялоо Тобунун каросуна 362 млн АКШ доллар өлчөмүндөгү инвестициялык каржылоого он ирригациялык долбоор жана Түштүк Корея экономикалык кызматташтыкты өнүктүрүү фондунун колдоосуна жалпы баасы 15,4 млн АКШ долларды түзгөн беш долбоор сунушталган жана бул долбоорлорду ишке ашыруу боюнча тиешелүү иш-аракеттер жүргүзүлүп жатат.

Бүйрүса ушул жылы Кытай Эл Республикасынын Өкмөтү тара拜ынан берилип жаткан гранттык каржылоонун эсебинен 3 ирригациялык долбоор, республикалык бюджеттин капиталдык салымдар эсебинен 2 ирригациялык жаңы курулмалар эксплуатацияга берилиши пландаштырылууда.

Республикабыздын аймактарынан келген көпчүлүк дайкан-фермерлердин Кыргыз Республикасынын Президентинин, Жогорку Кенешинин жана Өкмөтүнүн дарегине жаңы ирригациялык объекттерди куруу жана калыбына келтириүү боюнча кайрылууларды эске алыш, ирригациялык курулмаларды куруу жана калыбына келтириүү боюнча 2017 – 2026-жылдарга Кыргыз Республикасынын Улуттук стратегиялык өнүктүрүү программасын улантуу максатында 45 ирригациялык объекттерден турган долбоор Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн каросуна сунушталды.

Бүгүнкү қүнгө чейин республикабыздын суу чарбасындағы айрым көйгөйлүү

Нарын облусундагы Ак-Талаа районунун Ак-Сай дарыясындағы башкы суу алуучу курулма

маселелерди чечүүдө, өзгөчө ички чарбалык ирригациялык инфраструктураны калыбына келтирүүдө Дүйнөлүк банктын колдоо багытындагы салымдарын белгилеп коюу абзел.

Атап айтсак, «Ирригациялык системаларды калыбына келтирүү», «Ички чарбалык сугат», «Суу ресурстарын башкаруу ну жакшыртуу», «Экинчи ички чарбалык сугат» жана «Экинчи ички чарбалык сугат долбооруна кошумча каржылоо» сыйктуу долбоорлордун алкагындагы ирригациялык системаларда калыбына келтирүү иштери жүргүзүлүп, ушул күнгө чейин 134 млн АКШ доллар өлчөмүндөгү каражат булактары сарпалып, натыйжада:

- ички чарбалык ирригациялык курулмаларынын пайдалуу аракет коэффициенти 10% га көбөйгөн;

- 349,2 км мамлекеттик маанидеги жана 2 338 км ички чарбалык маанидеги каналдар жана коллектордук жана дренаждык системаларда реабилитациялык калыбына келтирүү жумуштары аткарылып, 590 мин гектар сугат аянынын сууга болгон муктаждыгы жогорулатылган, долбоорлорду колдоо иш-аракетинин наатыйжасында түшүмдүүлүккө болгон он таасир 11,8% ёсту.

Республикабыздын СПАларынын өкүлдөрүн, суу чарба тармагынын айрым адистерин, окутуу, үйрөтүү жана тажрыйба алмашшуу багытында иш-чаралар ишке ашырылууда.

Ошондой эле «Экинчи ички чарбалык сугат» жана ага «Кошумча каржылоо» долбоорлорунун алкагында 58 СПАларын колдоо максатында 58 экскаватор алынып берилди. Бул техникалар СПАлардын ирригациялык системаларын эксплуатациялоо жана техникалык тейлөө боюнча жу-

муштарды аткарууда чоң колдоо болууда.

Мындан тышкary суу чарба тармагындагы айрым көйгөйлүү маселелерди чечүүдө Азия өнүктүрүү банкы, Швейцариянын Өнүктүрүү жана кызматташтык боюнча агенттиги, ПРООН, ФАО, USAID, ЛСА, ОБСЕ, ЕвроСоюз, Ага Хан, Джайзет, Хельветас, РЭЦЦА жана башка инвесторлор да алгылыктуу финанссылык колдоолорун көрсөтүшүп келүүдө.

Ал эми глобалдык климаттын өзгөрүү таасирине байланыштуу суу ресурстарынын көлөмү алдын ала алынган маалыматтарга ылайык кескин азаоуу процессинде, «суу фактору» эң эле олуттуу көйгөйлөрүнүн бири болуп калууда жана бул көйгөйдүн актуалдуулугу дайыма көнүлүбүздүн борборунда болушу керек.

Мындаш шартты эске алуу менен суу ресурстарын үнөмдүү жана максаттуу пайдалануу багытында баарыбыз өтө жогорку денгээлдеги жоопкерчилик менен мамиле кылуубуз зарыл. Республикабыйзда суу ресурстарынын эң ири керектөөчүсү – бул айыл чарба тармагы болуп эсептелгендиктен, айыл чарба өсүмдүктөрүн өстүрүүдө суу ресурстарын наатыйжалуу пайдаланууга мүмкүнчүлүк берген заманбап жана алдынкы сугат технологиялары боюнча ыкмаларды, өзгөчө тамчылатып сугаруу ыкмасын колдонуубуз зарыл жана бул багыт бүгүнкү күндүн эң негизги талаптарынын бири болушу керек.

Ал эми биздин жалпы милдетибиз, дыйкан-фермерлерге сугат сууну үзгүлтүксүз, керектүү көлөмдө жеткирүүнү камсыз кылуу үчүн СПА жана анын федерация бирикмелерине ар тараптуу колдоо көрсөтүүнү мын-

дан ары да улантуубуз керек. Бул багытта Айыл өкмөтөрү жана райондук мамлекеттик администрациялар тарабынан да тиешелүү деңгээлдеги колдоолор көрсөтүлүп туралуу зарыл. Мындан сырткары, Суу чарба жана мелиорация департаментинин алдындаагы долбоорлорду ишке ашыруу бөлүмүнүн, СПАларды өнүктүрүү жана колдоо боюнча борбордук бөлүмүнүн жана СПАларды аймактык колдоо бөлүмдөрүнүн адистери тарабынан СПАлардын жана алардын бирикмелеринин өнүгүү багыттары боюнча окутуу жана кеңеш берүү кызматтарын көрсөтүү боюнча колдоо иштери мындан ары да улантыла бермекчи.

Келечекте өлкөбүздүн суу чарба тармагынын абалын жакшыртуу максатында жогорудагы белгилентен курулуш жана реконструкция иштерин жүргүзүү үчүн инвестицияларды көбүрөөк тартсак, чарба аралык жана ички чарбалык каналдарыбыздын абалы оңолуп, суу менен камсыздоо жакшы жолго коюлуп, наатыйжада түшүмдүүлүк жогорулап, элдин жашоо-шартынын денгээлинин көтөрүлүүсү үчүн жакшы шарттар түзүлөт. Ушуга кошумча акыркы мезгилде донордук уюмдар тарабынан жүргүзүлүп жаткан институционалдык колдоо, тагыраак айтканда окутуу жана кеңеш берүү кызматтарын көрсөтүү аркылуу суу чарба тармагында алектенген уюмдардын потенциалын мындан ары да өнүктүрүүнүн аркасында жер-жерлердеги калктын түшүнүгү артып, сууга болгон мамилеси өзгөрүп, сууну коромжуга учуратпай эффективдүү жана сарамжалдуу пайдаланат деген терен умуттөмүн.

ИТОГИ СЕМИНАРА ПО ОБЗОРУ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРОЕКТА «УПРАВЛЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫМИ ВОДНЫМИ РЕСУРСАМИ (ПУНВР-1)» И ПОДГОТОВКЕ ВТОРОЙ ФАЗЫ ПРОЕКТА

В период с 16 января по 15 февраля 2017 года Международная ассоциация развития (МАР) и Швейцарское агентство развития и сотрудничества (ШАРС) провели миссию по среднесрочному обзору первой фазы проекта «Управление национальными водными ресурсами» (ПУНВР-1).

В ходе данной миссии был организован двухдневный семинар по обзору результатов проекта УНВР-1 и подготовке второй фазы данного проекта с участием представителей руководства Департамента водного хозяйства и мелиорации, всех ключевых сотрудников Отдела реализации проекта (ОРП), команды международных консультантов, оказывающих техническую помощь, членов миссии ВБ и ШАРС, который прошел с 18 по 21 января 2017 года в г. Каракол Иссык-Кульской области.

Цель данной миссии по среднесрочному обзору заключалась: (i) в рассмотрении статуса проекта и возможных изменениях в дизайне проекта, чтобы гарантировать полное соответствие Целям

развития проекта и показателям результатов; (ii) в разработке структуры Фазы-2 ПУНВР, которую предполагается подготовить с возможным финансированием от ШАРС, в течение 2017 года; и (iii) в следовании всем действиям и соглашениям с ОРП в ответ на Техническую миссию по ПУНВР-1, проводившуюся в июле – августе 2016 года.

Первый день семинара был посвящен вопросам по статусу реализации проекта и цели развития первой фазы проекта. С приветственным словом выступил заместитель Генерального директора

ДВХиМ – А.К. Койлубаев. Далее выступил директор проекта К.К. Бейшекеев с презентацией обзора статуса реализации проекта.

Согласно утвержденной программе, в первый день с презентациями также выступили следующие международные специалисты и сотрудники ОРП:

- Георг Петерсен - руководитель команды международных консультантов проекта. В своей презентации он рассказал о достигнутых результатах проекта на сегодняшний день, в том числе о найме международных и национальных консультантов;
- Муса Имаров сделал презентацию по обзору статуса закупок проекта;
- Нургазы Маматалиев представил статус реализации компонента 1 по теме «Укрепление национального потенциала в части управления водными ресурсами»;
- Дамирой Сыдыковой был сделан доклад на тему «Планирование на бассейновом уровне и

разработка бассейновых планов»;

- Любовь Геращенко сделала презентацию по теме «Методология классификации и кодирования водных ресурсов на примере бассейна р. Сокулук»;
- Рафаэль Литвак выступил с презентацией «Первые результаты создания модели водных ресурсов бассейна реки Чу на основе программы WEAP»;
- Стефан Ходжсон презентовал тему «Водный кодекс»;

▪ Азамат Карыпов выступил с презентациями на темы «Укрепление потенциала управления национальными водными ресурсами» и «Пилотные участки по созданию информационной

системы по управлению водными ресурсами Кыргызстана»;

▪ Дамира Альчибекова совместно с международным консультантом компонента 2 - специалистом по управлению эксплуатацией и техническим обслуживанием межхозяйственных систем – Йоханом Хеймансом сделала доклад по теме «Достижение целей индикаторов проекта компонента 2»;

▪ Кутчубай Жаанбаев выступил с международным консультантом компонента 3 - специалист по АВП – Олафом Верхейеном на тему «Повышение эффективности организации оросительных работ в АВП».

После заслушивания презен-

таций по каждому компоненту состоялось обсуждение проблемных вопросов по компонентам и внесение предложений по их решению.

Второй день семинара открыл директор проекта К.К. Бейшекеев. Он вместе с Георгом Петерсеном выступил с докладом по разработке проекта второй фазы УНВР. На семинаре обсуждались структура и основные принципы Фазы-2. Были заслушаны рекомендации и предложения представителей ДВХиМ, сотрудников проекта и членов миссии ВБ по второй фазе проекта.

В конце работы семинара были выработаны рекомендации и предложения по реализации второй фазы УНВР.

По итогам прошедшего семинара было внесено предложение о продлении срока первой фазы УНВР еще на один год, а также внесении незначительных изменений в индикаторы проекта для достижения целей УНВР-1.

Члены миссии ВБ и представители Исполнительного агентства отметили высокий уровень организации семинара и высоко оценили работу проекта.

СУУ ПАЙДАЛАНУУЧУЛАР АССОЦИАЦИЯЛАРЫНЫН ИЧКИ ЧАРБАЛЫК ИРИГАЦИЯЛЫК ТҮЙҮНДӨРҮН СУГАТ МЕЗГИЛИНЕ ДАЯРДОО БОЮНЧА МААЛЫМАТ

Суу чарба жана мелиорация департаментинин башкы директору К.Ж Таштаналиевдин 2017-жылдын 17-январындагы № 7 буйргугу менен Суу чарба жана мелиорация департаментинин Суу пайдалануучулар ассоциацияларын (СПА) колдоо жана өнүктүрүү бөлүмүнүн башчысы болуп **ТОРОГЕЛЬДИЕВ УЛАНБЕК ТУРГУНБЕКОВИЧ** дайындалды.

Суу чарба жана мелиорация Департаментинин алдындагы Суу пайдалануучулар ассоциацияларын (СПА) колдоо жана өнүктүрүү бөлүмү СПАлардын ички чарбалык иригациялык түйүндөрүн сугат мезгилине даярдоо боюнча окурмандар менен 2017-жылдын 19-апрелине карата төмөндөгү маалымат менен бөлүштөт.

Суу пайдалануучулар ассоциациялары Республика боюнча 2016-жылдын сугат мезгили аяктагандан соң дефекттик актылар-

ды түзүп, 2016-жылдын сентябрь-октябрь айларында СПАлар 2017-жылдын сугат мезгилине даярдыктарды көрүү боюнча пландарды түзүшүп, жергиликтүү өзүн-өзү башкаркуу органдары, райондук жана облустук администрация башчылары тарабынан бекитиши.

Түзүлгөн пландардын негизинде 2017-жылдын 19-апрелине Республика боюнча ондоо, тазалоо иштеринин аткарылышы төмөндөгүдөй:

- Сугат каналдарынын жалпы узундугу 17 999,0 км, анын ичинен план боюнча ондоло турганы – 3 669,8 км, аткарылганы – 2 166,8 км түздү.

- Каналдарды механикалык тазалоонун планы – 1 534,1 км, аткарылганы – 1 149,0 км түздү.

- Каналдарды кол күчү менен жана «Ашар» ыкмасы менен тазалоо планы – 3 540,2 км, аткарылганы – 2 157,1 км түздү.

- Суу өлчөгүчтөрдүн саны 1 065 даана, анын ичинен план боюнча – 290 даана, аткарылганы – 207 даана.

- Гидрокурулмалардын саны 20 089 даана, план боюнча – 3 727 даана, аткарылганы – 2 040 даана.

- Ички чарбалык сугат каналдарын вегетацияга даярдоо жумуштарына 20 962 киши тартылган, бул жумуштарга 207 экскаватор, 107 трактор жана 7 женил авто унаасы тартылды.

- СПАлардын каналдарын жана каналдарга тиешелүү болгон курулмаларын 2017-жылдын сугат мезгилине чейинки ондоого жана тазалоого план боюнча 67 576,3 миң сом акча каражаты каралып, аткарылганы 45 482,6 миң сомду түздү.

- СПАлардын ички чарбалык иригациялык түйүндөрүн 2017-жылкы вегетацияга даярдоо боюнча маалымат кийинки таблицада берилген.

СПАлардын ички чарбалық ирригациялык түйндерүн 2017-жылга вегетацияяга даярдоо бойонча маалымат (19.04.2017)

РЕСПУБЛИКА БОЮНЧА						
Облустардын аталышы	Баткен	Жалал-Абад	Ысык-Көл	Нарын	Ош	Талас
Ондоо иштеринин баасы минч сом (план)	2833,4	11190,5	3296,6	8888,5	32140,8	3636,8
Ондоо иштеринин баасы минч сом (факт)	2676,6	8506,0	1180,3	1592,2	26021,6	2840,5
%	94,5	76,0	35,8	17,9	81,0	47,7
СПАлардын саны	32	71	66	51	87	68
Аянты, га	48051	99209	11920	71297	100529	92281
Накта саны	1773,5	3346,5	2332,8	1880,9	3164,3	1793,8
Сугат тармагын ондоодон еткөрүү, км	32,7	14,1	638,0	42,1	1527,9	332,2
факт	30,3	10,1	288,2	11,5	1137,4	277,4
% аткарылышы	92,7	71,6	45,2	27,3	74,4	38,0
Ондоо планы	57,7	975,4	64,6	12,3	202,8	56,4
факт	52,2	826,0	21,6	3,4	162,2	35,2
% аткарылышы	90,5	84,7	33,4	27,6	80,0	62,4
Ондоо планы	550,6	1006,5	468,6	284,0	36,8	275,8
факт	523,5	757,0	206,4	35,1	29,3	242,2
% аткарылышы	95,1	75,2	44,0	12,4	79,7	87,8
Накта саны	75	230	100	101	456	74
Гидропост, даана	17	60	40	21	132	10
факт	16	45	20	8	109	9
% аткарылышы	94,1	75,0	50,0	38,1	82,6	90,0
Накта саны	3522	1238	2014	1347	2929	953
Гидротехникалык курулмалар, даана	164	200	234	158	2044	105
факт	146	139	98	31	1223	90
% аткарылышы	89,0	69,5	41,9	19,6	59,8	85,7
Кишилердин саны	147	3192	6198	1040	9051	554
Экскаватор, даана	0	37	31	4	105	11
Трактор, даана	0	46	21	0	22	12
Авто унаа, даана			2		3	2
						7

Баткен облусу								Жалал-Абад облусу					
Райондордун атальшы	Баткен	Кадам-жай	Лейлек	Облус боянча	Алабуга	Аксы	Базар-коргон	Ноокен	Сузак	Токто-гүл	Тогуз-Торо	Чаг-кал	Облус боянча
Ондоо иштеринин баасы	573,9	1697,7	561,8	2833,4	818,8	787,8	1900,0	4641,9	2022,0	300,0	480,0	240,0	11190,5
Ондоо иштеринин баасы минч. сом (план)	559,5	1583,3	533,8	2676,6	548,0	590,0	1520,0	3930,0	1680,0	238,0			8506,0
СПАлардын саны	97	93	95	94	67	75	80,0	84,7	83	79	0	0	76,0
Аяны, га	9	14	9	32	12	5	10	14	13	8	6	3	71
Сугат тармагын ондоодон факт % аткарылыши	11398	23321	13332	48051	16089	8437	14201	20649	23314	10335	2137	4047	99209
Накта саны	338,1	635,6	799,8	1773,5	432,5	260,4	656,4	514,8	942,5	231,9	160,1	147,9	3346,5
Сугат тармагын ондоо планы	1,5	29,2	1,97	32,7	1,2	1,6	0,0	1,0	9,0	0,5	0,2	0,6	14,1
Факт	2	26,9	2	30,32	0,5	1,0	0,0	1,00	7,2	0,4	0,0	0,0	10,1
% аткарылыши	98	92	100	92,7	42	63		100	80	80	0	0	72
Механикалык тазалоо, км	11,2	25,2	21,3	57,7	60,5	43,3	417,5	359,5	83,6	7,0	0,0	4,0	975
Факт	10,6	25,3	16,3	52,2	42,5	37,5	366,0	303,0	71,0	6,0	0,0	0,0	826,0
% аткарылыши	95	100	77	90	70,2	86,6	87,7	84,3	84,9	85,7	0,0	0,0	84,7
Кол менен тазалоо, км (Ашарыкмасы менен)	95,1	172,0	283,5	550,6	182,2	215,5	150,0	120,8	222,0	83,0	4,0	29,0	1006,5
Факт	93,9	156,1	273,5	523,5	111,0	140,0	150,0	110,0	182,0	64,0			757,0
% аткарылыши	99	91	96	95	61	65	100	91	82	77	0	0	75
Накта саны	24	25	26	75	33	18	48	52	63	5	6	5	230
Ондоо планы	0	14	3	17	17	14	8	0	17	2	0	2	60
Факт	0	13	3	16	9	11	8	0	16	1	0	0	45
% аткарылыши	92,9	100,0	94,1	53	79	100		94	50		0	0	75
Гидротехникалык курумалар, даана	780	990	1752	3522	370	27	284	341	161	10	17	28	1238
Факт	46	73	45	164	84	10	39	34	24	2	0	7	200
% аткарылыши	43	64	39	146	44	8	39	25	21	2	0	0	139
Кишилердин саны	52	41	54	147	1158	200	450	395	650	339			3192
Экскаватор, даана	0	0	0	0	4	3	5	12	10	3			37
Трактор, даана	0	0	0	0	8	3	6	12	15	2			46
Авто унаа, даана			2	2							0		0

ЫСЫҚ-КӨЛ облусу								Нарын облусу				
Райондордун аталышы	Ак-Сүү	Жети-Өгүз	Ысық-Көл	Төң	Түп	Облус бөюнча	Ак-Талаа	Ат-Башы	Жумгал	Кочкор	Нарын	Облус бөюнча
Ондоо иштеринин баасы	840,0	1312,3	546,1	448,0	150,2	3296,6	1303,7	555,0	2375,0	1669,8	2985,0	8888,5
Ондоо иштеринин баасы мин сом (план)	20,4	364,2	315,4	376,5	103,8	1180,3	68,4	97,0	528,5	885,1	13,2	1592,2
%	2,4	27,8	57,8	84,0	69,1	35,8	5,2	17,5	22,3	53,0	0,4	17,9
СПАлардын саны	15	13	13	13	12	66	10	8	10	11	12	51
Аяны, га	33608	34835	18800	18118	14559	119920	10441	9214	13047	22880	15715	71297
Сугат тармагын ондоодон еткерүү, км	Накта саны	663,9	642,5	350,3	423,6	252,5	2332,8	330,2	193,2	461,1	511,6	384,8
Факт	Ондоо планы	192,8	197,0	131,1	70,7	46,4	638,0	18,9	3,5	0,4	18,0	1,3
% откарылыши	21,0	57,0	122,9	55,9	31,4	288,2	0,5	0,1	0,1	10,8		42,1
Механика-тазалоо, км	Ондоо планы	32,3	6,0	12,6	9,8	3,9	64,6		2,2	3,9	3,3	2,9
Факт	% откарылыши	10,9	28,9	93,7	79,1	67,6	45,2	2,6	2,9	25,0	60,0	0,0
Кол менен тазалоо, км (Ашар ыкмасы менен)	Ондоо планы	141,0	175,5	64,2	50,7	37,2	468,6	22	5,0	65,5	30,5	161,0
Гидропост, даана	Накта саны	20,0	51,0	64,2	44,9	26,3	206,4	2,4	0,0	15,8	16,9	0,0
Факт	Ондоо планы	14,2	29,1	100,0	88,6	70,6	44,0	10,9	0,0	24,1	55,4	0,0
% откарылыши	3	11	10	9	7	40,0	6	7	1	7	0	21
Гидротех-никайлар, куруулмалар, даана	Накта саны	4	10	3,0	3,0	20,0	2	1	1	5	0	8
Факт	% откарылыши	0,0	36,4	100,0	33,3	42,9	50,0	33,3	0,0	100,0	71,4	38,1
Кишилердин саны	Накта саны	598	281	254	827	54	2014	246	91	162	545	303
Факт	Ондоо планы	67	72	53	22	20	234	30	23	41	29	35
% откарылыши	6	15	53	17	7	98	9	2	3	9	8	31
Экскаватор, даана	9,0	20,8	100,0	77,3	35,0	41,9	30,0	9,0	7,3	31,0	23,0	19,6
Трактор, даана	140	639	141	3314	1964	6198	300	145	145	595	0	1040
Авто унаа, даана										4	0	4

Талас облусу								Ош облусу					
Райондордун атальышы	Талас	Бакай-Ата	Кара-Буура	Манас	Облус боюнча	Алай	Араван	Карасуу	Кара-Кулжа	Ноокат	Өзгөн	Чон-Алай	Облус боюнча
Ондоо иштеринин баасы мин өмөт (план)	657,0	832,0	1572,0	575,8	3636,8	142,4	3974,8	14690,6	214,2	6329,3	6544,0	245,5	32140,8
%	67	75	85,9	74,6	78,1	32,79	100,00	96,32	81,79	21,01	96,96	0,00	80,96
СПАлардын саны	12	18	26	12	68	5	16	29	3	15	13	6	87
Аяныт, га	20664	24460	30560	16597	92281	1976	20372	33287	3641	22918	14557	3778	100529
Сугат тармагын ондоодон еткөрүү, км	Накта саны	546,8	397,4	608,5	241,1	1793,8	89,0	707,3	1294,5	99,5	478,5	425,0	70,5
Ондоо планы факт	41,5	64,0	172,0	54,7	332,2	12,0	193,3	740,0	25,6	418,5	121,0	17,5	1527,9
% аткарылышы	31,0	50,0	151,5	44,9	277,4	3,9	193,3	710,0	21,2	88,0	121,0		1137,4
Механикалык тазалоо, км	Ондоо планы факт	9,5	10,0	23,4	13,5	56,4	0,11	47,3	67,0	0,0	52,4	36,0	0,00
% аткарылышы	74	80	71	27	62	100,0	100,0	97,0		29,8	95,0		162,2
Кол менен тазалоо, км (Ашар ыкмасы менен)	Ондоо планы факт	32,0	54,0	148,6	41,2	275,8	0,2	13,8	15,0	0,0	7,4	0,4	0,0
% аткарылышы	75	78	90,8	100,0	87,8	45	100,0	96,7		0	125		79,7
Гидропост, даана	Накта саны	35,0	23,0	6,0	10,0	74,0	0	75	244	0	50	87	456
% аткарылышы	4	4	2	0	10	0	31	58	0	19	24	0	132
Гидротехникалык куруулмалар, даана	Накта саны	125	307	325	196	953	1	592	970	7	857	471	31
% аткарылышы	12	12	61	20	105	0	102	920	7	857	141	17	2044
Кишилердин саны	9	9	53	19	90	0	102	900	3	77	141	0	1223
Экскаватор, даана	75	75	87	95	86		100,00	97,83	43	9	100	0	59,83
Трактор, даана									0			0	22
Авто унаа, даана									0				0

Чүй облусу								Республика Боюнча	
Райондордун аталышы	Москва	Ысык-Ата	Чүй	Сокулук	Кемин	Панфилов	Жайыл	Аламудун	
Ондоо иштеринин баасы минч сом (план)	591,0	1255,6	141,1	1120,3	689,0	106,0	506,7	1180,0	5589,70
Ондоо иштеринин баасы минч сом (факт)	281,5	727,0	61,90	365,9	310,0	34,0	175,4	709,7	2665,4
%	47,6	57,9	43,9	32,7	45,0	32,1	34,6	60,1	47,7
СПАлардын саны	10	18	9	19	10	15	14	15	110
Аяны, га	27140	45147	13670	30750	20164	22492	34280	24001	217644
Сугат тар- магын ондоодон өткөрүү, км	Накта саны	408,8	773,1	145,6	537,0	465,1	346,7	645,6	385,4
факт	Ондоо планы	28,0	232,1	26,3	278,0	94,1	53,0	190,0	181,3
% аткарылышы	5,81	122,4	10,9	93,5	12,7	21,8	50,7	94,2	1082,8
Механика- лык тазалоо, км	Ондоо планы	20,8	52,7	41,4	33,6	13,5	41,1	26,7	52,0
факт	% аткарылышы	11,6	75,8	14,8	7,7	29,1	0,0	10,2	38,0
Кол менен тазалоо, км (Ашар ыкма- сы менен)	Накта саны	16,4	156,0	11,5	270,0	65,0	53,0	180,0	166,0
Гидропост, даана	Ондоо планы	4,8	89,5	9,3	91,0	12,3	21,8	46,1	88,8
факт	% аткарылышы	29,3	57,4	80,9	30,0	18,9	41,1	25,6	25,0
Гидротех- никалык курумалар, даана	Накта саны	6	5	0	0	8	5	0	5
	Ондоо планы	0	5	0	0	2	0	0	1
	факт	0	0	0	0	0	0	0	8
	% аткарылышы	0	0	0	0	0	0	0	288
	Накта саны	868	2146	158	1408	632	336	1506	1032
	Ондоо планы	14	47	9	393	44	24	154	137
	факт	10	40	7	93	23	9	64	67
	% аткарылышы	71	85	78	24	52	38	42	21
	Кишилердин саны	6	334	28	45	17	50	63	237
	Экскаватор, даана	1	18	0	0	0	0	0	19
	Трактор, даана	0	1	2	0	0	0	3	6
	Авто унаа, даана	0	0	0	0	0	0	0	2

ЖАЗ ТИРИЧИЛИГИ БАШТАЛДЫ

Калыптанып калган ар бир жумынын экинчи күндөрү Соңулук райондук Мамлекеттик администрациясында райондун же текчилеринин жыйыны болуп, анда районду көрктөндүрүү, жашылдандыруу жана тазалануу иш-чараларына даярдык көрүү менен бирге, райондогу чарба аралык жана ички чарбалык каналдарды, суу куюлмаларын тазалоо маселеси дагы каралды. Бул жыйында Соңулук райондук СПАларды колдоо жана жөнгө салуу бөлүмүнүн башкы адиси Абылдаева Дүйшөбүбү Абылдаевна толук түшүндүрмө берди. Түшүрмөдө Дамира Абылдаевна аба ырайынын жаанчыл болушу менен быйылкы жаз дээрлик бир айга кеч башталгандыгын баса белгилеп, райондогу СПАлар тууралуу кыскача маалымат менен бөлүштү.

Соңулук районунда 19 СПА атайын юридикалык каттоодон өткөрүлүп, анын ичинен 15 СПА толук кандуу иш жүргүзүүдө. Райондогу 54560 гектар суу аянтынын 56 %, башкача айтканда 30750 га СПАлар тарабынан тейленет.

Ички чарбалык каналдардын узундугу 537 км түзүп, анын ичинен 322 км жер каналдарына кирет. Райондо 5 СПАнын каналдары реабилитациядан өттү. СПАларды колдоо бөлүмүнүн же текчилигинин астында 2017-жылдын сугат мезгилине СПАлардын балансында турган суу чарба объектилерин сугатка даярдоодо атайын иш планы түзүлүп, ал райондук агрардык өнүктүрүү бөлүмү аркылуу бекитилип, иш жүргүзүлүүдө.

Ошондой эле СПАлардын жылдык отчётторун тапшыруу графи-

ги бекитилип, 2017-жылга карата айдоо аянттары, себилем турган өсүмдүктөр такталып, Соңулук РСЧБна тапшырылып, 4 млн сомго жакын акча каражатына сугат суусун алуу үчүн келишимдер түзүлдү.

Дагы бир баса белгилеп кетүүчү маселе, бул Соңулук районундагы СПАлардын орду. Жылдан-жыл-

га сууга болгон төлөм каражаттары 1 же 2 тыйынга көбөйүүдө. Сугат суусуна көрсөткөн кызмат ақынын баасы ошол СПАлардын карамагындагы ички чарбалык каналдардын ремонтун жана сууну жеткирүүчү иштерге жумшалган каражаттарды толук жабуусу зарыл. Ал эми район бөюнча 1 м³ сууга болгон төлөм ка-

ражаттары 6 тыйындан 8 тыйынга чейин көтөрүлдү. Кээ бир СПА-да (Фрунзенское-1) арендаторлор үчүн 12 тыйынды түздү. Мындај жетишкендиктер негизинен дыйкандар СПАнын жетекчилиринин эмгегин баалап, алардын кандай кыйынчылыктар менен суу жеткирип жаткандыктарын түшүнүшкөндүгүнүн аркасында болду. Бул СПАнын директорлонун отчёттук шайллоо чогулуштарынын өтүүсүндө жана алардын кассага түшкөн акчаларынын айкындуулугунун негизинде болду десек да жаңылышпайбыз.

Акыркы жылдары СПАнын иштеринин айкындыгы, фермерлердин суу саясатына катышуусу күндөн күнгө жакшыруду. Кошумчалап кетүүчү нерсе, бул көпчүлүк СПАларда директорлор көптөн бери иштеп, иштин маңызын түшүнүп, эл тарабынан ишеним туулуда. Ошондуктан, жергиликтүү Кенештердин сессияларында, СПАнын ички каналдарын ондоо үчүн дефекттик актыларды, сметаларды (сүрөттөрү менен) көргөзүп, жергиликтүү депутаттарды ынандырып, айыл өкмөттүн бюджетинен акча бөлдүрүп алышууда.

Мисалы: бүгүнкү күнгө ка-

ратада «Сокулук-1» СПАсы айыл өкмөтүнөн 250 минц сом жана «ОАЗИС ПЛЮС» СПАсы 2 тонна солярка бөлдүрүп алышты. Берилген жардамдар аз да болсо, СПАнын ар түрдүү маселелерин чечүүгө жумшалат.

Дагы бир белгилеп кетүүчү маселе бул жаздын келиши менен каналдарды тазалоо. Жаздын етө кеч келгендигинен улам, ички чарбалык каналдарды «Ашар жолу» менен тазалоо иштери жакында гана башталды. Бүгүнкү күнгө карата райондо 91 км ички каналдар тазаланып, 96 даана суу куюлмалары ондолду, б.а. 384 минц сомдук жумуштар аткарылды. Ошондой эле сугат өнөктүгү башталаарда ички чарбалык каналдарды тазалоо, сугатка даярдоо дагы СПАнын дирекциясына жүктөлгөн. Ушуга кошумчалай кетүүчү нерсе, бул СПАларды колдоо бөлүмү тарабынан СПАларга көмөк көрсөтүү аракеттери, башкача айтканда СПАларды колдоо бөлүмү негизинен тиешелүү документтер менен ар бир айыл өкмөтүндөгү сессияларда ички чарбалык каналдарга жардам берүүлөрүн сурашканы менен, бардык эле айыл өкмөттөр туура көрүп, колдошо бербейт. Бирок

ушул маселе боюнча айыл өкмөт башчылары кайра бөлүштүрүү фондунун жерлеринин ижара акысынан жардам берсе жакшы болоо эле деген ойдомун.

Чындыгында, СПАлардын өнүгүүсү үчүн шарт түзүү көбүн эсе ички колдоолордон эмес, сырттан келген инвестициялардын жардамы менен гана болуп жатат. Айрыкча СПАларга көрсөтүлгөн жардамдар Эл аралык Өнүктүрүү Ассоциациясы тарабынан каржыланган «Экинчи ички чарбалык сугат долбооруна кошумча каржылоо» долбоору жана Өнүктүрүү жана кызматташтык боюнча Швейцариялык агенттик тарабынан каржыланган «Улуттук суу ресурстарын башкаруу Фаза 1» долбоорунун алкагында көрсөтүлүүдө. Аларга СПАлардын каналдарын ондоо, СПАларга институционалдык жактан жардам берүү жана окутуулар кирет.

Мына ушундай сырттан келген инвестицияларды тартуу боюнча биз мындан ары да иш алып бааруубуз абзел деп эсептейм.

Дүйшиөбүбү Абдылдаева
СПАларды колдоо бөлүмүнүн башкы адиси

БАТКЕН РАЙОНУНДА ЖАЗГЫ ТАЛААЧЫЛЫК ИШТЕРИНИН КЫЗУУ ЖҮРҮП ЖАТКАН УЧУРУ

Баткен району боюнча СПАлар 2017-жылдын сугат мезгилине ички чарбалык сугат тармактарын даярдоо үчүн жалпы 1198400 сомдук иштерди жүргүзүүгө, анын ичинен СПАнын бюджетинен 573900 сом жана «Ашар» ыкмасы боюнча тазалоого 624500 сом карапланган. Жогоруда көрсөтүлгөн каражаттар 26,9 км же болбосо 165600 сом каналдарды кол күчү менен тазалоого, 11,2 км же болбосо 176500 сом каналдарды механикалык тазалоого, 1,5 км же болбосо 77800 сом каналдарды бетондоп ондоого жана 46 даана же болбосо 154000 сом гидротехникалык курулмаларды ондоого каралган. Ал эми 68 км же бобосо 624500 сом каналдарды «Ашар» ыкмасы менен тазалоо үчүн пландаштырылган. 2017-жылдын 1-апрелине карата жогорудагы иштердин аткарылуусу жалпысынан 93,2% түздү, анын ичинен каналдарды кол күчү менен тазалоо 97%, механикалык тазалоо иштери 89%, каналдарды бетондоп ондоо иштери 85% жана гидротехникалык курулмаларды ондоо иштери 87% түздү.

Жогорудагы жумуштарды аткарууда, суу пайдалануучулар активдүү катышышты, ошондой эле 3 экскаватордун жардамы менен каналдар механикалык тазалоодон ётту.

Мындан сырткары «Төрт-Гүл толкуну» СПАсына Ага Хан фонду тарабынан 10273

литр күйүүчү май берилип, Ак-Татыр каналынын 3,12 км механикалык жол менен тазаланып, каналды бетондоо иштерине күм шагылдар ташылууда. Ак-Татыр каналынын 500 метр аралыгын бетондоого 90 тонна цемент алышып берилип, бетондоо иштери кызуу жүрүүдө.

Ошондой эле сууну бөлүштүрүүдө ыңгайлуу шарт түзүү үчүн 45 даана ар түрдүү өлчөмдөгү суу бөлүштүрүүчү дарбазалар алышып берилип, СПА тарабынан орнотулду.

Дыйкандарда сугат сууга болгон муктаждык пайда болгонго чейин даярдык иштери өз убагында аяктап, 2017-жылдын сугат мезгили ийгиликтүү болот деген үмүттөбүз.

Акылбек Маккамбаев – Баткен районунун СПАларды колдоо болумунун жетекшөөчү адиси

ПОДГОТОВКА ЧУЙСКОЙ ДОЛИНЫ К ВЕГЕТАЦИОННОМУ ПЕРИОДУ

Все мелиоративные действия, в том числе и оросительные, направлены на получение высокого и качественного урожая сельскохозяйственных культур. Для этого вся ирригационная инфраструктура должна быть в рабочем и исправном состоянии, отвечающем всем установленным проектом нормам.

В связи с этим Ассоциации водопользователей (АВП) Чуйской области ежегодно проводят ремонтные и очистительные работы ирригационной сети, находящейся в зоне их обслуживания.

Здесь я бы хотел вкратце поделиться с фермерами, водопользователями и читателями журнала общей информацией о состоянии ирригационных сетей нашей области. Общая орошаемая площадь Чуйской области составляет 321 546 га, из них ассоциациями водопользователей Чуйской области обслуживаются 221541 га. Общая протяженностью ир-

ригационной сети, находящейся в зоне обслуживания АВП Чуйской области, составляет 3707 км, из них на ремонт и очистку запланировано всего 1083 км. На сегодняшний день отремонтировано и очищено 231 км, из них 17 км механизированным способом и 214,2 км ручным методом очистки. Количество находящихся на оросительной сети гидротехнических сооружений (ГТС) по области составляет 8086 единиц. Запланировано отремонтировать и восстановить 822 ГТС, из них 29 гидропостов. На данный период отремонтировано 214 ГТС. Общая сумма запланированных работ по подготовке к вегетации на 2017 г. АВП Чуйской области составляет 5590 тыс. сом., на данный период освоено и выполнено ремонтных и очистительных работ на сумму 1433 тыс. сом., что составляет 26 % от запланированной суммы. Основным препятствием выполнения плана подготовки к вегетации стали погодные условия. Это ранний приход зимы и холодная весна с продолжительными и частыми осадками. Но АВП Чуйской области находятся в постоянной готовности и при первых же благоприятных погодных условиях незамедлительно приступят к выполнению плана подготовки к вегетации, так как они хорошо осознают, что это напрямую повлияет во время вегетационного периода на качество полива, а значит и на урожайность. Хорошая урожайность сельскохозяйственных культур в свою очередь обеспечит доход и пополнит бюджет каждого крестьянина и фермера и повысит ВВП нашей страны.

Хотелось бы особо отметить работу АВП «Сарбос» Кеминского района по подготовке к вегетации на 2017 г.. Орошаемая площадь данного АВП составляет 1920 га. Количество учредителей 553 человека, их представляют 32 зональных представителя. На балансе АВП находится 62 км внутрихозяйственной оросительной сети, из которых 45,5 км в земляном русле, 16,5 км в облицованном покрытии. АВП оказывает услуги по подаче воды по межхозяйственному каналу «Калмак-Суу» протяженностью 20,3 км и межхозяйственному каналу «Сарбос», на котором осуществляет свою деятельность также АВП «Изатбек». Такое положение ранее приводило к проблемам обеспечения водопользователей АВП «Сарбос» поливной водой, так как их зона обслуживания находилась в конце канала и, соответственно, не удовлетворялись потребности водопользователей данного АВП в необходимом объеме поливной воды. Но председатель Совета АВП «Сарбос» вместе с фермерами предложили решить эту проблему путем устройства лотковой

Лотковая сеть АВП «Сарбос»

сети протяженностью 800 м для переброски воды с канала «Калмак-Суу» на конечный участок канала «Сарбос». Тем самым решилась бы проблема водопользователей двух АВП («Сарбос» и «Изатбек») и была бы обеспечена качественная водоподача водопользователям АВП на площади 700 га орошеного массива. Дирекция АВП составила дефектный акт и смету и обратилась к мэру г. Орловка, который, в свою очередь, вместе с депутатами местного Кенеша поддержал эту идею и выделил средства на строительство лотковой сети. На данный момент осталось присоединить головную часть лотковой сети к каналу «Калмак-Суу». Такая инициатива Дирекции АВП «Сарбос» помогла решить самую основную проблему, связанную с обеспечением водопользователей достаточным объемом воды.

Если такого рода инициативы будут подниматься в каждой АВП нашей республики, то, я думаю, что мы сможем в короткие сроки решить множество проблем, связанных с подачей и обеспечением поливной водой.

Сазанов Джолдошибек Карамурзаевич
Начальник Чуйского регионального Отдела
поддержки и развития АВП

ФОРМИРУЕМ И РАЗВИВАЕМ ОБЩЕСТВЕННЫЕ ВОДОХОЗЯЙСТВЕННЫЕ СОВЕТЫ

В период с 27 февраля по 3 марта 2017 года в рамках компонента 2 «Повышение эффективности предоставления ирригационных услуг ассоциациям водопользователей» проекта «Управление национальными водными ресурсами» Фаза 1 прошел семинар. В период с 27 февраля по 3 марта 2017 года в рамках компонента 2 «Повышение эффективности предоставления ирригационных услуг ассоциациям водопользователей» проекта «Управление национальными водными ресурсами» Фаза 1 прошел семинар по формированию, развитию Общественных водохозяйственных советов.

Цель семинара заключалась в определении всех участников водопользования для применения экономичного техобслуживания, увеличения эффективности мероприятий по планированию, мероприятий по ирrigации и составлению графика орошения в границах пилотных систем.

Вовлечение водопользователей в процесс управления водными ресурсами является первой ступенью институционального преобразования водного сектора, интегрированного управления и эффективного использования водных ресурсов и является основой развития аграрного сектора республики.

Сейчас мы находимся на переходном этапе реформирования водного сектора, задачей которого является повышение эффективности использования воды и создание надёжной основы для развития орошаемого земледелия республики. Прозрачность управляющей деятельности госу-

дарственных служб должна быть обеспечена в первую очередь путем вовлечения водопользователей и представителей местных сообществ в деятельность общественных институтов – таких, как Бассейновые водные советы (БВС), Общественные водохозяйственные советы (ОВХС), Ассоциации водопользователей (АВП), Союзы ассоциаций водопользователей (САВП) и др.

Планируется широкое вовлечение в деятельность этих структур представителей других министерств и ведомств, таких как Министерство чрезвычайных ситуаций (МЧС), Управление аграрного развития, НПО, органов местного самоуправления, экологических организаций и др.

Для определения всех участников водопользования в пилотных системах Араван-Акбуринского магистрального канала (МК) Ошской области (28.02.2017 г.), МК «Кожо-Кайыр» Баткенской области (03.03.2017 г.), МК «Левая Магистраль Кугартский» Жалал-Абадской области (01.03.2017 г.) проведены семинары/встречи со специалистами БУВХ, РУВХ, областных отделов поддержки (ООП) АВП, районных отделов поддержки (РОП) АВП, АВП и айыл окмоту. В результате выполнения данного мероприятия определены все участники водопользования в гидрографических границах систем.

Опыт гидрографического принципа управления водой с привлечением общественности хорошо реализован на примере Управления Араван-Акбуринского канала, который успешно работал с 2003 по 2015 годы, независимо

от территориальной подчиненности земель Кара-Суйского, Араванского районов и города Ош. На этом пилотном канале создан также Союз водопользователей канала (СВК), объединивший 6 АВП двух вышеупомянутых районов.

Правление водного комитета Араван-Акбуринского канала организовано на основании 3-х стороннего договора «О совместном руководстве Араван-Акбуринским каналом Ошского Бассейнового управления водного хозяйства» между Департаментом водного хозяйства, Ошским Бассейновым управлением водного хозяйства и между Союзом водопользователей (СВ) Араван-Акбуринского канала, согласованного 3 марта 2006 года и одобренного Общим собранием учредителей Союза ВП Араван-Акбуринского канала (ААБК) 8 октября 2006 года.

В целях осуществления совместного руководства Араван-Акбуринским каналом стороны договорились создать совместный орган управления - Водный

Комитет канала (ВКК), состоящий из 7 человек, в соответствии с процентным соотношением финансирования (55% госбюджет, 45% от водопользователей), при этом 4 сотрудника от аппарата БУВХ и 3 сотрудника от водопользователей ААБК. Составлен и утвержден Общим собранием план работ совместного руководства, и работа велась согласно этому плану.

С 2004 года на базе Управления ААБК работала компьютерная программа «Управляющая информационная система» - «УИС ИУВР-Фергана», в которой все данные по водораспределению (водозабор, водоподача, КПД) по каждому отводу и субъектам водопользователей введены в базу данных. Кроме того, этой программой проводился анализ по водообеспеченности, равномерности, стабильности и определения КПД каналов по балансовым участкам.

В настоящее время, в связи с тем, что проект ИУВР-Фергана прекратил финансирование Союза, СВ ААБК не ведет свою деятельность. Об этом в своей презентации на семинаре подробно рассказал Т.Дубанаев - инженер 1-й категории Араван-Акбурин-

ского эксплуатационного гидроучастка (ААБЭГУ).

Как отмечалось ранее, 28.02.2017 на pilotной системе Араван-Акбуринского магистрального канала был проведен семинар/встреча для определения всех участников водопользования. На этом семинаре/встрече приняли участие 32 человека (из них 5 женщин, что составляет 15%). О необходимости создания общественного водохозяйственного совета для решения текущих вопросов вододеления, разрешения конфликтных ситуаций, проведения технического обслуживания подробно рассказал У. Торогельдиев – начальник ЦОПиР АВП ДВХиМ. С презентацией выступили специалисты ОРП «УНВР Ф-1» К.Жумаев и Р.Масалбеков. Также с подробной информацией выступили начальник Отдела водопользования (ОВП) Ошского БУВХ – К.Авазов, главный специалист Араванского РОП АВП – Р.Бурханов.

В обсуждениях участвовали:

1. Представитель АВП «Жапалак» Карасуйского района – М.Осмонов;
2. Главный инженер Араванско-

- го РУВХ – А.Кадиров;
- 3. Директор АВП «Жаны-Арык» Карасуйского района – И.Топчубаев;
- 4. Директор АВП «Жаны-Араван» Араванского района – Б.Сарымсаков;
- 5. Инженер 1-й категории ААБЭГУ Т.Дубанаев – и др.

Все они отметили необходимость организации в настоящее время и формирования Общественного водохозяйственного совета. На встрече/семинаре было принято решение о создании Общественного водохозяйственного совета под названием «Араван-Ак-Бура». Председателем Совета избран инженер 1-й категории ААБЭГУ – Т.Дубанаев, секретарем - главный специалист Араванского РОП АВП – Р.Бурханов.

Общая подвешенная площадь под каналом МК «ААБК» составляет 16 114 га, охватывает водопользователей Араванского, Карасуйского районов и города Ош. Нормативно-правовым документом по формированию является «ПОЛОЖЕНИЕ», разработанное и утверждённое в 2007 году Департаментом водного хозяйства и мелиорации.

Участники семинара ВХС «Араван-Акбуринский» Ошской области

ВОДОХОЗЯЙСТВЕННЫЙ СОВЕТ ПО СИСТЕМЕ РЕКИ КУГАРТ – «ЛЕВАЯ МАГИСТРАЛЬ КУГАРТСКИЙ» ЖАЛАЛ-АБАДСКАЯ ОБЛАСТЬ

Семинар по формированию Общественного водохозяйственного совета в пилотной системе МК «Левая Магистраль Кугартский» был проведен 01.03.2017 г. в городе Жалал-Абад в тренинговом зале Жалал-Абадского БУВХ с участием 26 человек из представителей Жалал-Абадского БУВХ, ООП АВП, РОП АВП всех районов области, АВП, областной МГП и представителей айыл оқмоту.

Со вступительным словом выступил главный инженер Жалал-Абадского БУВХ – Ж.Орозбаев. Он пожелал участникам успешного проведения семинара. На семинаре участвовали представители от всех заинтересованных водопользователей. С приветственным словом к участникам выступил представитель ДВХиМ У.Торогельдиев – начальник ЦОПиР АВП, рассказал о необходимости создания ВХС. С презентациями выступили специалисты ОРП «УНВР Ф-1» К.Жумаев и Р.Масалбеков. С подробной информацией о водопользователях под пилотной системой МК «Левая Магистраль Кугартский» выступили

начальник ОВП Жалал-Абадского БУВХ – Ю.Таджибаев, главный специалист Сузакского РОП АВП – Т.Ташматов.

В обсуждении участвовали:

1. Главный специалист Ноокенского РОП АВП - Ш.Бакиров;
2. Начальник Сузакского РУВХ - К.Алдосов;
3. Начальник областного МГП - Х.Режевалиев;
4. Заместитель, а/о им. Тайгараева - А.Асанов;
5. Директор АВП «Шаймерден-Суу» - Б.Койчуманов;
6. Главный специалист Токтогульского РОП АВП - З.Абыкадыров;
7. Начальник Жалал-Абадского ООП АВП - А.Таштанов.

После обсуждения определены следующие участники, заинтересованные водопользователи в гидрографических границах системы:

1. АВП «Шаймерден-Суу», с подвешенной площадью – 150 га;

2. АВП «Тушум-Суу», с подвешенной площадью – 1420 га;
3. АВП «Таш-Булак-Суу», с подвешенной площадью – 1480 га;
4. АВП «Чангет-Сай», с подвешенной площадью – 370 га;
5. Прочие водопользователи с подвешенной площадью – 906 га.

Всего подвешенная площадь составляет - 4326 га.

На встрече/семинаре путем голосования избран председатель и секретарь ВХС, председателем избран начальник Сузакского РУВХ – К.Алдосов, секретарем – главный специалист Сузакского РОП АВП - Т.Ташматов. Определено название и составлен протокол заседания ВХС - «Левая Магистраль Кугартский».

Пожелания участников:

1. Обеспечение ВХС офисом;
2. Обеспечение офиса мебелью и оргтехникой;
3. Поощрение правления ВХС (2 единицы);
4. Привлечение женщин в деятельность ВХС.

Участники семинара ВХС «Левая Магистраль Кугартский» Жалал-Абадской области

ВОДОХОЗЯЙСТВЕННЫЙ СОВЕТ ПО СИСТЕМЕ РЕКИ ИСФАЙРАМ – «КОЖО-КАЙЫР», БАТКЕНСКАЯ ОБЛАСТЬ

Семинар по формированию и развитию Общественного водохозяйственного совета в pilotной системе МК «Кожо-Кайыр» был проведен 03.03.2017 года в тренингом зале Кадамжайского РУВХ с участием 21 человека (из них две женщины, что составляет 9% от всех водопользователей), в том числе: специалисты Баткенского БУВХ и ООП АВП, специалисты Кадамжайского РУВХ и РОП АВП, МГП области, представители АВП и айыл окмоту.

Со вступительным словом выступил начальник Баткенского ООП АВП - Р.Акматов. Он пожелал участникам успешного проведения семинара. О необходимости создания общественного водохозяйственного совета для решения вопросов вододеления, разрешения конфликтных ситуаций, проведения ремонтных работ подробно рассказал У. Торогельдиев – начальник ОПиР АВП ДВХиМ. На семинаре с презентацией выступили специалисты ОРП «УНВР Ф-1» К.Жумаев и Р.Масалбеков. С подробной информацией о водопользователях под pilotной системой МК «Кожо-Кайыр» выступили начальник ОВП Баткенского БУВХ - К.Мамадиев, главный специалист Кадамжайского

РОП АВП – М.Акматов.

В обсуждении участвовали:

1. Главный инженер Кадамжайского РУВХ - У.Акматов;
2. Начальник Баткенского ООП АВП - Р.Акматов;
3. Начальник Баткенского МГП - А.Шералиев;
4. Директор АВП «Кара-Добо» - Ю.Бекботоев;
5. Директор АВП «Уч-Коргон-Исфайрам» Ф.Файзулаев и др.

Определены все участники водопользования в гидрографических границах системы:

1. АВП «Кара-Добо», с подвешенной площадью – 2020 га.
2. АВП «Иса-Мариям» – 860 га.
3. АВП «Кожо-Кайыр» - 2983 га.

Всего подвешенная площадь под системой канала составляет – 5863 га.

Все выступающие отметили о важности Общественного водохозяйственного совета при решении всех проблем во время вегетационного периода. Выборы председателя и секретаря участники решили провести на очередном заседании ВХС, с рекомендациями по обеспечению офиса мебелью, компьютером, телефоном и привлечением женщин в деятельность ОВХС.

По итогам семинаров по трем pilotным системам: МК «Араван-Акбуринский», МК «Кожо-Кайыр» и МК «Левая Магистраль Кугартский», прошедших в период с 27 февраля по 3 марта 2017 года, были достигнуты следующие результаты:

1. Магистральный канал «Араван-Акбуринский»:
 - Определены участники водопользования в гидрографических границах системы;
 - Решено создать ВХС под названием «Араван-Ак-Бура».

2. Магистральный канал «Левая Магистраль Кугарт»:
 - Определены все водопользователи, заинтересованные участники водопользования в гидрографических границах системы;
 - Определено название ВХС: «Левая Магистраль Кугартский»;
 - Избраны председатель и секретарь Совета.

3. Магистральный канал «Кожо-Кайыр»:

Определены участники водопользования в гидрографических границах системы;

Решено избрать председателя и секретаря на очередном заседании ВХС.

**Жумаев Калыбек –
Местный институциональный
специалист**

Участники семинара ВХС «Кожо-Кайыр» Баткенской области

ТАМЧЫЛАТЫП СУГАРУУ - МЕЗГИЛ ТАЛАБЫ

«СПА кабарманы» журналынын кезектеги чыгарылышында Суу чарба жана мелиорация департаментинин алдында ишке ашырылып жаткан «Улуттук суу ресурстарын башкаруу, Фаза 1» долбоорун ишке ашыруу бөлүмүндө 3-компонент боюнча иштеп жаткан агрономия боюнча адис – Текбаев Эмил Эркинович суу чарба тармагында суу үнөмдөөчү заманбап технологиялар менен ой бөлүшмөкчү.

Акыркы кезде дүйнө жүзүндө суу жана жер ресурстарын интенсивдүү пайдалануу күч алууда. Мындай көрүнүш биздин өлкөдө да байкалууда. Өзгөчө дүйнөлүк масштабда сугат сууга болгон көңүл абдан жогору. Себеби акыркы убакта климаттын өзгөрүүсүнөн улам өзгөчө сугат сууга болгон тартыштык күч алыш келет. Мунун негизги себеби болуп сугат сууну туура эмес пайдалануунун негизинде кээ бир региондордо жер деградацияга учурал, жер астындағы суулар көтөрүлүп, жер бети шорлонууга айланып, айыл чарба өсүмдүктөрүнүн түшүмдүүлүгү төмөндөөдө. Жогоруда айтылган терс көрүнүштергө каршы күрөшүүнүн негизи болуп жердин агротехникасы, суу ресурстарын сарамжалдуу пайдалануу боюнча билимди жогорулатуу эсептелет. Ал эми айыл чарба өсүмдүктөрүнүн жогорку түшүмдүүлүгүнүн негизги фактору болуп сугатты, өсүмдүктү жана агротехникины туура уюштуруу эсептелет.

«Суу - өсүмдүктүн каны», - демекчи, өсүмдүккө суу өз убагында, керектүү өлчөмдө берилсе,

андада анын өсүүсү ойдогудай болот. Маалымат булактарына таяна турган болсок, Кыргызстанда 1990-жылдарга чейин негизинен сугаттын төмөнкү түрлөрү колдонулуп келген:

- Жер бети менен сугаруу;
- Жамгырлатып сугаруу;
- Тамчылатып жана топурактын асты менен сугаруу.

Республикабыздын кээ бир аймактарында, негизинен, түштүк аймактарында ар бир атуулга бөлүнгөн жер үлүшүнүн аянты аябай эле аз өлчөмдө (Баткен облусунун кээ бир жерлеринде 3 сотка) болгондуктан, жергилитүү фермерлер кайрак, эңкейиш, өнгүл-дөңгүл, таштак, ыңгайсыз, суу жетпеген жерлерди өздөштүрүүгө аракет кылыш келишүүдө.

Эгерде таштак жана кумдак жерлерде сугат суусу жер астына сицип, сугаруунун эффективдүүлүгү начарласа, анда мындай жерлерде жер бети

менен сугаруу жакшы натыйжа бербей тургандыгы белгилүү. Сугаттын адаттагыдай ыкмаларын колдонуу мүмкүн болбогон жерлерде тамчылатып сугаруу ыкмасын колдонуу чоң натыйжа берээрин тажрыйбалар көрсөтүүдө. Тамчылатып сугаруу бул айыл чарба өсүмдүктөрүн (мөмө-дарактар, жүзүм, анар ж.б. кирешелүү өсүмдүктөр) суугаруунун заманбап, прогрессивдүү ыкмаларынын бири. Мындай ыкманы колдонгондо суу жоготуусуз, полиэтилен түтүктөрү аркылуу тамчылаткычтардын (капельница) жардамы менен ар бир өсүмдүктүн түбүнө берилет да, топурактын тамырлар жайланышкан зонасын гана нымдайт. Мындай учурда суу өсүмдүккө белгилүү өлчөмдө гана берилип, ал жоготууга жана терен фильтрацияга кетпейт, жердин жуулуп кетүүсүнө, шорлонуусуна, бузулуусуна жол берилбейт.

Тамчылатып сугаруу ыкмасын көргөзмө талааларын уюштуруунун алкагында колдонууну

өнүктүрүү жана жайылтуу. Өнүктүрүү жана кызматташтык боюнча Швейцариялык агенттик тарабынан каржыланган «Улуттук суу ресурстарын башкаруу Фаза 1» (УСРБД-1) долбоорунун алкагында караган. Мындан сырткары УСБД-1 алкагында жер-жерлердеги суу ресурстарын башкарууну жакшыртуу боюнча иш-чараларды ишке ашыруу долбоордун 3-компонентинин иш планында караган. Бул иш-чараларды аткаруу учун республиканын бардык региондорунда иштеп жаткан Суу пайдалануучулар ассоциацияларынын (СПА) аймагында техникалык тапшырмага ылайык «ЦОКИ» коомдук фонду тарабынан 2016-жылы республикада 25 көргөзмө талаалар уюштурулуп, белгиленген иш-чаралар өткөрүлдү.

Жер-жерлерде өткөрүлгөн окуулар менен тажрыйбалар көрсөткөндөй, фермерлердин басымдуу бөлүгүнүн агротехника боюнча жетишээрлик билими жок болгон. Мунун негизги себеби – көпчүлүк фермерлер башка тармактардын адистери болуп, айыл чарба тармагына кийинчөрөк аралаша башташкан. Бул фермерлерди «үйрөнчүк» фермерлер деп койсок да болот. «Үйрөнчүк» фермерлер көпчүлүк учурда сугаруунун нормаларын жана мөөнөттөрүн сакташпайт, сугаруу техникасынын параметрлерин туура эмес тандашат, талаага берилген суулардын өлчөмүн эсептешпейт жана сугат сууну үнөмдөөчү ыкмаларды пайдаланышпайт. Саналып өткөн жогорудагы кемчиликтөрдин баары биригип, жер кыртышынын деградацияланышына жана айыл чарба өсүмдүктөрүнүн түшүмдүүлүгүнүн төмөндөшүнө алып келет.

Долбоордун жетекчилиги жогордагы белгиленип өткөн коопчулуктарды эске алуу менен «ЦОКИ» коомдук фонду менен биргеликте көргөзмө талааларда вегетация мезгилинде талаа күндөрүн өткөрүшту. Ал эми 2016-жылдын октябрь айында региондордо көргөзмө талаалардагы аткарылган иш-чаралардын жыйынтыктарын талкуулаган семинарлар болуп өттү. Семинарлардын жүрүшүндө «ЦОКИ»

коомдук фондуунун кеңешчилери тарабынан аткарылган иш-чараларды чагылдырган презентациялар көрсөтүлүп, катышуучулардын ой-пикирлери талкууланып, сунуштар жана кемчиликтөр көрсөтүлдү. Ушул эле жылдын 10-ноябрьнда Кыргыз Республикасынын Айыл чарба, кайра иштетүү жана мелиорация министрлигинин, Суу чарба жана мелиорация департаментинин өкүлдөрүнүн, «УСРБД-1»

долбоорунун адистеринин, ре-гиондордон келген СПАлардын өкүлдөрүнүн, СПАларды колдоо бөлүмдерүнүн адистеринин жа-на фермерлердин катышуусунда «ЦОКИ» коомдук фонду тара-бынан аткарылган иш-чаралар боюнча Республикалык семинар болуп етту. Семинарда «ЦО-КИ» коомдук фонду менен бол-гон контрактагы техникалык тапшырмалардын аткарылышы, жүргүзүлгөн иш-чаралар, же-тишкен ийгиликтер менен кем-чиликтер кенири талкууланды.

Жалпысынан уюштурулган 25 көргөзмө талаалардын ичинен 7 талаага тамчылатып сугаруу системасы орнотулуп, СПА кыз-маткерлери менен мүчөлөрүнө, фермерлерге сис-теманы иштетүү, анын артыкчылыктарын тажрыйба жүзүндө көрсөтүү аркылуу окутуулар жүргүзүлдү. Кенешчилер окутууларды өткөрүү үчүн катышуучулардын ар бир тобуна окуу программаларын, таркатма материалдарды даяр-дашып, ар бир көргөзмө талаага сууну үнөмдөө технологияла-ры жана тамчылатып сугаруу боюнча баннерлерди таратышты. Окууларга жалпысынан 534

фермер, анын ичинен 83 аял катышты. Мисал келтирип ке-те турган болсок, Жети-Өгүз районуна караштуу «Шатылы» СПАсындагы фермер - Кулов Карымжынын алма багына ко-юлган көргөзмө талаасына там-чылатып сугаруу системасы ор-нотулуп, ал жерде окутуу жана талаа күнү өткөрүлдү. Ал жерди фермер өздөштүрүү максатында алып, алма-бак тиккен. Бирок жер өтө эңкейиш жана таштак-туу болгондуктан, сугаруу бир топ кыйынчылыкты жараткан. Тамчылатып сугаруу системасы орнотулганга чейин жер поли-этилен суу түтүктөрү аркылуу сугарып келген. Бул сугаруу көп эмгекти талап кылган, себеби ар бир алма багынын түбүнө суу түтүгүн алып барып коюу, кайра аны кийинки алма багына кото-руу керек болгон. Тамчылатып сугаруу системасы орнотулган-дан кийин сугаруу фермер үчүн өтө жецил болду, себеби негизги крандарды ачуу менен сугарып, ар бир бактын түбүнө баруунун кереги жок болуп калган. Натый-жада, жер таштак болгондуктан, суу тез сицип кетүүдөн сакталды, себеби суу ақырындык менен тамчылап нымды сактайт. Жы-

йынтыгында, фермер тамчыла-тып сугаруу системасын колдо-нуунун аркасында кыйла убакытты жана каражатты үнөмдөөгө мүмкүнчүлүк алды.

Эгерде биз тамчыла-тып сугаруучу системанын эффективдүүлүгүн карап көрө турган болсок, 1 гектар алма-бакты жөөк менен 1 жолу суга-руу үчүн орточо 600 м^3 суу талап кылынган болсо, тамчылатып сугаруу ыкмасы аркылуу сугару-унун натыйжасында 400 түп ал-ма көчөтүнө орточо 50 литрден суу берилип, 20 м^3 суу сарптал-ган же болбосо жөөк менен сугарганга караганда суу 30 эсеге үнөмдөлгөн.

Тамчылатып сугаруу системасын колдонуу - өлкөнүн фер-мерлери үчүн суу ресурстары-нын сарпталуусун азайтууга, түшүмдүүлүктүн жогорулашина, алардын жашоо-шартынын жак-шыруусуна өбөлгө түзөт.

Ошол себептен, өлкөбүздүн ирригация тармагында заманбап, прогрессивдүү суу үнөмдөөчү технологияларды мындан ары да жайылтсак жана кенири колдон-сок, элибиздин бардар жашоосу-на шарт түзгөн болоор элек.

Текбаев Эмилбек - Суу тармагы боюнча агроном

АРАКЕТКЕ – БЕРЕКЕТ!

Окурмандар менен Жалал-Абад облусуна караштуу Ноокен районундагы суу пайдалануучулар ассоциацияларынын (СПА) иши тууралуу өз оюм менен бөлүшкүм келет. Сөз акыркы жылдары ички чарбалык каналдарды эксплуатациялоодо кездешип жаткан көйгөйлөр жөнүндө, айрыкча суунун эсебин алып барууда, сууну бөлүштүрүүде СПАлар менен суу пайдалануучулардын ортосундагы жана СПАлар менен суу чарба башкармалыктарынын ортосундагы болуп жаткан көйгөйлөр тууралуу болмокчу.

Өзүнүздөр билгендей, көпчүлүк дыйкандардын суу тармагына болгон көз карашы мурдагыдай, тагыраак айтканда кээ бир дыйкандарбызы Союз учурундагы сууну Өкмөт жеткирип берүүгө милдеттүү деген көз караш менен али деле жашап келет. Эгерде биз тарых барактарына көз чаптырсак, жер реформасынын башталганына 20 жылдын чамасы болсо дагы, көпчүлүк дыйкандар жана фермерлер сууга болгон кызмат акыны төлөөнү калабайт же атайын эле акыны кечикирип төлөп, өздөрүн сууну жеткирип жаткан СПАлардын өнүгүшүнө тоскоол болуп жаткандыктарын байкабай келет. Ал эми азыркы базар экономикасынын шартында тейлөөнүн бардык түрү төлөм менен баалануу зарыл. СПАлардын бүгүнкү күндөгү кызматын суу пайдалануучулар баалабай жатышууда. Ушул мақалада мен Ноокен районундагы абал тууралуу баяндап кетким келет.

Ноокен районунда сугат суу маселеси эң катаал. Суу бөлүштүрүү жана суу жеткирип берүү эң оор маселелердин бири. Биринчиден, жалпы эле суу чарбасындагы чоң көйгөйлөрдүн бири - адистердин жетишпестиги. Биздин эле райондун мисалында суу чарба адистиги боюнча 1988-жылдан 2009-жылга чейин, башкача айтканда 21 жылдын аралыгында 1 гана жогорку билимдүү адис жумушка келген. Анын себеби - айлык акынын аздыгы. Ал эми СПАларда болсо гидротехник адистиги бар адистер жокко эсе. Ошол себептен, СПАларда суунун эсебин так алып баруу азыркы күнгө чейин жолго коюлбай келет. Суу чарба башкармалыктары менен суу алуу-берүү журналдары жүргүзүлгөнү менен СПА мүчөлөрү менен суу алууберүү журналдары жүргүзүлбөй, натыйжада СПА мүчөлөрү бир жыл ичинде канча көлөмдө суу алып жатышкандыктарын билишпейт. Ушуга кошумча, СПАларда гидропостор же башка суу өлчөөчү курулмалар жок болгондуктан, суунун тартыш мезгилинде чыр-чатактардын чыгышына себеп болуда. Мунун дагы бир себеби, СПА мүчөлөрү менен жылдын башында суу берүү боюнча келишими түзүлгөнү менен суу берүү графигин, ыкчам суу берүү графигин түзүүнүн жолдору көпчүлүк СПАларда жолго коюлган эмес.

Экинчиден, СПАларда күнүмдүк суу берүү же суу бөлүштүрүү боюнча эсептин жүргүзүлбөгөндүгү. Тагыраак айтканда, сууну алуу-

берүү журналында күнүмдүк бөлүштүрүлгөн сууну канча мүчөгө, канча өлчөмдө, кайсы каналдан берилип жаткандыгы тууралуу эч кандай маалымат жазылбайт жана райводхоздон алынган суу СПАнын негизги каналдарына бөлүнүп, андан ары ар бир мүчөгө бөлүнгөнү тууралуу маалымат жок. Менин оюм боюнча, суу бөлүштүрүү жана эсеп жүргүзүү бир калыпта болушу керек. Сууну башкаруу үчүн анын эсебин жүргүзүү зарыл. Анткени, суунун көлөмүн билбей туруп, кантип көзөмөл жүргүзүүгө болот? Ошол себептен, ирригациялык тармактагы ар бир суу алуучу жай суу өлчөөчү каражат менен жабдылуусу абзел.

Үчүнчүдөн, СПАлардагы кызматкерлердин тез-тез алмашуу көйгөйү. Азыркы күнгө чейин ар бир СПАнын жетекчилери же СПА Кеңештеринин мүчөлөрү кеминде 3-4 жолу алмашылды. Мунун негизги себеби дагы эле айлык акылардын аздыгы.

Жогоруда баса белгиленген көйгөйлөрдү чечүү максатында Ноокен райондук СПАларды колдоо бөлүмү тарабынан аткарылып жаткан жумуштар тууралуу бөлүшкүм келет. Бүгүнкү күнгө Ноокен районундагы 8 айыл өкмөтүнүн аймагында 14 СПАры түзүлүп, азыркы күндө иш алыш барышууда. Анын ичинен 5 СПА Дүйнөлүк банк тарабынан каржыланган «Ички чарбалык сугат» долбоору аркылуу ички ирригациялык тармактарын реабилитациядан өткөрүшкөн. Долбоордун жардамы менен каналдар бетондолуп, гидротехникалык курулмар калыбына келтирилип, гидропостор, көпүрө жана өтмөктөр курулду. Ошондой эле долбоордун колдоосу аркасында СПАлардын Борбордук колдоо бөлүмү тарабынан атайын түзүлгөн модулдук программанын негизинде СПАларга окуулар өткөрүлүүдө. Модулдук программада СПАларда сууну пайдаланууну уюштуруу, сууну пайдалануу пландарын түзүү, сууну бөлүштүрүү жана эсебин алыш баруу, суу өлчөөнүн негиздери, суу өлчөгүчтөр жана аларды иштетүү, ирригациялык системаларды эксплуатациалоо, СПАлардагы чыр-чатактарды чечүү боюнча темалар камтылган. Мындан тышкары, 2011-жылы «Суу ресурстарын башкарууну жакшыртуу» долбоору аркылуу Мурат-Мурап СПАсынын штаты, Кенештин мүчөлөрү жана фермерлеринен турган топ уюштурулуп, аларды агротехника жана суу ресурстарын сарамжалдуу пайдалануу боюнча комплекстүү окуулар өткөрүлгөн. Ошону менен бирге Сүйүмбай-Суу СПАсында СЭП (Сууну эффективдүү пайдалануу) долбоору менен бирдикте есүмдүктөрдүн агротехникасын сактоо менен суу ресурстарын сарамжалдуу пайдалануу боюнча комплекстүү программа аркылуу окуулар өткөрүлдү. Бул эки СПАда төң көргөзмө талаалар уюштурулуп, окууга катышкандар теория жүзүндө алган билимдерин талаада сууну өлчөөнү, суунун эсебин жүргүзүүнү практика жүзүндө үйрөнүштү.

Ошондой эле ОБСЕнин СПАларды колдоо «Устат жана шакирт» программыны бойонча 4 СПАда Устат Айкол-Суу СПАсы менен бирдикте ушул эле темаларда окутуу

жүргүзүлдү. Бириккен Улуттар Уюму каржылаган ФАОнун (Азық түлүк программасы) долбоору боюнча Правая-Ветка сугат системасын модернизациялоо боюнча атайын долбоор түзүлүп, райондогу 7 СПАнын башчылары жана инженерлери дыйкан талаа мектептерин түзүү жана уюштуруу, CROPWAT программасын, ирригациялык тармакты модернизациялоо боюнча MASSCOTE программасын, Айыл чарба өсүмдүктөрүн агротехникалык технологияларды колдонуу менен өстүрүү жана сактоо темалары боюнча окушту.

Азыркы күндө райондогу 7 СПАдагы 20 дыйкан талаа мектептеринде 20 тренер дыйкандарды комплекстүү окутуу боюнча иш алыш барышууда. Практикада көрүнгөндөй, СПАнын кызматкерлерин жана дыйкандарды суу ресурстарын пайдалануу боюнча окутуу менен бирге аларга көргөзмө талааларда практика жүзүндө суу өлчөөнү жана суунун эсебин алыш барууну үйрөтүү эң жакшы натыйжа берди. Ар бир СПАда бирден көргөзмө талаа уюштуруулуп, ошол көргөзмө талаанын башына суу өлчөгүч каражаттары куруулуп, ар жылы СПАнын жетекчилиги тарабынан дыйкан-фермерлерди сууну өлчөө, суунун эсебин жүргүзүү, аны сарамжалдуу пайдалануу ыкмаларын, жаңы усулдарын колдонуу боюнча практика жүзүндө жыл сайын 20 дыйканга көрсөтүлүп турса, биз көздөгөн максатка жетүү оной болот деген ойдомун.

Ошондой эле СПАлардагы каналдар эн жөнөкөй Томсон, Чиполетти, Сатаркуловдун суу өлчөгүчү жана башка көчмө суу өлчөгүчтөр менен камсыздалуусу зарыл. Анткени суунун эсебин жүргүзүү жана сууну бөлүштүрүү көйгөйү бир кыйла женилдемек. Келечекте суунун эсеби туура жүргүзүлүп жана

бөлүштүрүлүп, сууга байланыштуу чыр-чатактар азайып, суу эффективдүү жана максаттуу пайдаланылып, сууга болгон мамилебиз өзгөрмөк деген ойдомун.

**Бакиров Шарабидин
Ноокен районунун СПАларды колдоо бөлүмүнүн башкы адиси**

ДОНОРЛОРДУН ЖАРДАМЫ АРКАСЫНДАГЫ ЖЕТИШКЕНДИКТЕР

Ош облусуна караштуу Ноокат районунун аймагындагы 15 суу пайдалануучулар ассоциациялырынын (СПА) ички сугат тармактарынын жалпы узундугу 478,5 км түзсө, анын ичинен жер каналдары 341,5 км, бетон каналдары жана лотоктор 128,3 км жана темир түтүктөр менен капиталган каналдардын узундугу 9,7 км, 872 даана гидротехникалык куруулмаларды түзүп, 22918 га сугат жер аянтын сугат суу менен камсыздайт.

2014 – 2016-жылдар аралыгында Дүйнөлүк Банк каржылаган “Экинчи ички чарбалык сугат долбооруна кошумча каржылоо” долбоорунун алкагында Жаны-Ноокат айыл аймагындагы “Гезарт” СПАсында жалпы көлөмү 42 166 000 сомду түзгөн курулуш иштери аткарылган. Ал жумуштарды аткаруу менен Күнгөй бөлүмүнүн жалпы узундугу 3700 метрди түзгөн жер аралыгында диаметри 315 мм болгон полиз-

тилен түтүктөрү орнотулуп, X-1, X-4, X-6 жана Яш ички каналда-рына жалпы 5453 метрди түзгөн жер аралыгына бетон төшөлгөн. 45 суу бөлүүчү дарбазалар, 1 акведук, 6 гидропост жана 19 түтүк менен болгон көпүрөлөр куруулуп, бүгүнкү күндө эгин талааларына сугат сууну жеткирүү бир топ женилдеди.

Андан сырткары Кыргызстандын тоолуу аймактарындагы жергиликтүү өнүгүүнү колдоо программынын негизинде “Ага-Хан” коомдук уюму тара-бынан Кара-Таш айыл аймагындагы “Долоно-Булак” СПАсынын отвод №7а ички каналын кайра калыбына келтирүү жумуштары боюнча жалпы 4 738 979 сом каралып, анын ичинен элдин салымы 1 422 230 сомду түзгөн. Узундугу 1250 метр лоток ички каналдарын кайра жаңылоо менен 3 көпүрө жана 11 суу бөлүүчү дарбазаларды ортонуу жагы ка-ралган.

Бүгүнкү күндө жараксыз абалда болгон лотоктор толугу менен алынып, каналдын боюндагы жолдун 1250 метр жер аралыгы ондолуп, долбоор тарабынан 3 700 000 сомдук материал түрүндө 205 даана лоток, 205 даана лотоктун астына орнотулуучу плитала-ры жана пороизол, 11 даана суу бөлүүчү дарбазалар, 5 тонна це-мент, арматура ж.б. материалдар толугу менен камсыздалып, эл тарабынан тал-теректерди алуу, техника жүрүүчү жолду ондоо жана лотокторду толугу менен орнотуу боюнча иш-чарада ка-ралган жумуштар толугу менен аткарылып бүттү.

Ал эми Н.Исанов атындагы айыл аймагындагы “Кырк-Күнгөй” СПАсынын Кайырма ички канальяна жалпы 1 181 230 сомдук жумуштар каралып, анын ичинен элдин салымы 690 286 сомду түзгөн. Каналдарды ондоо боюн-ча узундугу 1150 метр ички каналдарды тазалоо каралып, анын ичинен 200 метр жер аралыгына бетон төшөлүп, 300 метр жер аралыгын механизмдин жардамы менен тазалоо жана 600 метр жер аралыгын кол күчү менен тазалоо, 1 даана суу алуучу башкы курулма жана 2 даана көпүрө ортоонуу, узундугу 1,8 км жер ара-

“Гезарт” СПАсынын Күнгөй бөлүмүндө полизитилен түтүктөрүн орнотуу учуру

лыгын механизмдин жардамы менен тазалоо жана узундугу 112,5 метр жер аралыгындагы каналдын нугун бекемдөө жагы каралган.

Долбоор тарабынан 1 181 230 сом материалдык түрдө, 67 тонна цемент, 384 тонна шагыл, 1,2 тонна арматура, 4 суу бөлүүчү дарбазалар ж.б. материалдар толугу менен камсыздалып, жумушту баштоо менен Н. Исанов айыл өкмөтү жана эл тарабынан 1 суу алуучу башкы курулма, 2 суу таштоочу курулма, 2 темир түтүк коюлган көпүрөнү орнотуу, узундугу 60 метр жер аралыгына бетондуу төшөө, 1,8 км жер аралыгын экскаватордун жардамы менен тазалоо жана 112,5 метр каналдын жээгин бекемдөө жумуштары аткарылып бүттү.

Бел айыл аймагындагы “Мүрөк” СПАсынын “Күнгөй” бөлүмүн сугат суу менен камсыз кыллууну жакшыртуу максатында 110 га жер аянына узундугу 3,121 км жер аралыгына диаметри 315 мм болгон полиэтилен түтүктөрү аркылуу суу түтүкчөсүн (дюкер) алыш өтүү боюнча жалпы сметалык баасы 9 341 338 сомдук жумуштар аткарылып, анын ичинен элдин салымы 1 208 800 сом жана 8 132 000 сомдук жумуштар “Ага-Хан” “MSDSP KG” коомдук уому тарабынан аткарылган. Долбоор тарабынан материалдар менен толук камсыздалып, Найман магистралдык каналынан баштап диаметри 315 мм болгон узундугу 143 метр жер аралыгына темир жана узундугу 2978 метр жер аралыгына полиэтилен түтүктөрүн орнотушуп, сугат суу берүү жагынан толугу менен камсыз болжушту.

Андан сырткары “Хельветас” эл аралык уому каржылаган СЭП долбоорунун алкагында “Төөлөс-Ноокат”, “Мөлтүр-Суу”, “Абшыр-Таңы”, “Гезарт”, “Асир”, “Долоно-Булак”, “Барын” жана “Кызыр-Ата” СПАларына бекитилген иш-пландарына ылайык СПАлар Кеңештеринин курамына, текшерүү жана талаш-тартыш комиссияларына, аткаруу органдарына жана аймактык өкүлдөрүнө окуу семинарлары өткөрүлүп, андан сырткары өздөрүнүн Жалпы өкүлдөр жыйынында бекитилген арыз (заявка) иш-чараларына негиз ар бир СПАга 50000 сомдон кичи грант бөлүнүп берилди. Ал эми “Төөлөс-Ноокат”, “Мөлтүр-Суу” жана “Асир” СПАларына 3 комплект компьютер жана 3 ксерокс аппараттары алышып берилди.

Азамат Касымов – Ноокат районундагы СПА-ларды колдоо бөлүмүнүн башкы адиси

Отвод №7 ички каналында кайра калыбына келтирүү жумуштары аткарылып бүткөндөн кийинки абал

Кайырма ички каналынын башкы суу алуучу курулмасы

Бел айыл аймагындагы “Күнгөй” суу откөрүүчү түтүкчөсүндө (дюкер) полиэтилен трубаларын бириктүрүү учуру

МАЗМУНУ/СОДЕРЖАНИЕ

СУУ ЧАРБА ТАРМАГЫНДАГЫ АЛГЫЛЫКТУУ ИШТЕР	1
ИТОГИ СЕМИНАРА ПО ОБЗОРУ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРОЕКТА «УПРАВЛЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫМИ ВОДНЫМИ РЕСУРСАМИ (ПУНВР-1)» И ПОДГОТОВКЕ ВТОРОЙ ФАЗЫ ПРОЕКТА	4
СУУ ПАЙДАЛАНУУЧУЛАР АССОЦИАЦИЯЛАРЫНЫН ИЧКИ ЧАРБАЛЫК ИРИГАЦИЯЛЫК ТҮЙҮНДӨРҮН СУГАТ МЕЗГИЛИНЕ ДАЯРДОО БОЮНЧА МААЛЫМАТ	6
ЖАЗ ТИРИЧИЛИГИ БАШТАЛДЫ	12
БАТКЕН РАЙОНУНДА ЖАЗГЫ ТАЛААЧЫЛЫК ИШТЕРИНИН КЫЗУУ ЖУРУП ЖАТКАН УЧУРУ	14
ПОДГОТОВКА ЧУЙСКОЙ ДОЛИНЫ К ВЕГЕТАЦИОННОМУ ПЕРИОДУ	15
ФОРМИРУЕМ И РАЗВИВАЕМ ОБЩЕСТВЕННЫЕ ВОДОХОЗЯЙСТВЕННЫЕ СОВЕТЫ	17
ТАМЧЫЛАТЫП СУГАРУУ - МЕЗГИЛ ТАЛАБЫ	21
АРАКЕТКЕ – БЕРЕКЕТ!	24
ДОНОРЛОРДУН ЖАРДАМЫ АРКАСЫНДАГЫ ЖЕТИШКЕНДИКТЕР	27

Редакциялык Кеңеш:

Кожоев Э. И. – Кыргыз Республикасынын СПАлар Союзунун төрагасы
Торогельдиев У. Т. – Суу чарба департаментинин СПАларды колдоо бөлүмүнүн башчысы
Бейшекеев К. К.– "Улуттук суу ресурстарын башкаруу Фаза 1" жана "Айыл чарбасынын өндүрүмдүүлүгүн жана тамак-ашты жакшырту" долбоорлорун ишке ашируу бөлүмүнүн директору
Жаанбаев К. – "Улуттук суу ресурстарын башкаруу Фаза 1" долбоорунун 3-компонентинин координатору
Сегизбаев О. О. – "Улуттук суу ресурстарын башкаруу Фаза 1" долбоорунун 3-компонентинин адиси
Орозалиева С. М. - "Улуттук суу ресурстарын башкаруу Фаза 1" жана "Айыл чарбасынын өндүрүмдүүлүгүн жана тамак-ашты жакшырту" долбоорлорун ишке ашируу бөлүмүнүн коомдук иштер боюнча адиси, башкы редактор.

Уюштуруучу: Кыргыз Республикасынын Суу пайдалануучулар ассоциацияларынын Союзу
Дареги: Кыргыз Республикасы, 720055, Бишкек ш., Токтоналиев көчөсү, 4а, каб. 319
Тел.: 0 (312) 61-54-51, факс: 54-49-72
e-mail: wua.union.kg@mail.ru
Терген жана дизайндыштырган: Токталиев М.
Бул басылыш бекер таратылат.
Бюллетень жылына 4 жолу чыгат.

Будни АВП / АВП күнделүгү

Кезектеги журналдын номери Өнүктүрүү жана кызматташтык боюнча Швейцариялык агенттик каржылаган жана Дүйнөлүк банк башчылык кылган "Улуттук суу ресурстарын башкаруу, Фаза 1" долбоорунун колдоосу аркасында басылып чыгарылды.
Автордун позициясы жумуш берүүчүнүн позициясы менен дал келишпөөсү мүмкүн.

"KIRLAND" басмаканасында басылган
Бишкек ш.
Тел.: 0 (312) 630 110
Нускасы: 1500 экз.